

Czire Szabolcs

Te pedig amikor imádkozol...

„Te pedig amikor imádkozol, menj be a belső szobádba, és ajtódat bezárva imádkozzál Atyádhoz titokban; Atyád pedig, aki látja, amit titokban teszel, megfizet neked. Amikor pedig imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, akik azt gondolják, hogy bőbeszédűségükért hallgattatnak meg. Ne legyetek tehát hozzájuk hasonlók, mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek tőle.” (Mt 6,6–8)

Szeretett Testvéreim!

Szabadjon egy kis humorral kezdenem. Unoka a nagymamának mutogatja a mobiltelefont, és magyarázza, hogyan is működik az – drót nélkül. A nagymama egy darabig hallgatja, majd így szól: „Kis unokám, te nekem magyarázol a vezetékek nélküli kommunikációról? Ötven éve imádkozom...”

A zsidó-keresztény hagyományban – akárcsak az azokkal rokon iszlámban is – három alapvető vallási gyakorlat van: az ima, a böjt és a jótékonykodás (igazságosság).

Ma az imáról fogunk beszélni, mert azt szeretném, hogy ha eljövünk a templomba, spirituális életünk szempontjából tényleg fontos kérdéssel foglalkozunk.

Tegyük fel, hogy igazuk van azoknak, akik azt mondják, hogy az ima az embernek adatott legnagyobb erőforrás. Ezt nem kell bizonygatni azoknak, akik rendszeresen imádkoznak. Ők tudják. Nincs semmi, amivel annyi erőt, energiát tudnánk életünkben mozgósítani, mint az imádkozás által.

Tehát az ima a legnagyobb erőforrás, amivel ember bírhat. Így volt ez mindig, ezer éveken át. Aztán jött a modern kor. A racionalitás előtérbe került. Igen ám, de az ima inkább intuitív, mint racionális. Inkább a szív nyelve, az érzések

áramlása. Így a felvilágosodás és a modernizáció egyre több gyanakvással tekintett rá, mígnem az embereket egészen elbizonytalanította. Ma már tudjuk, hogy az imádkozás – akárcsak a szeretet – nem irracionális, hanem racionalitást meghaladó. Értelem fölötti...

Aztán jött a reakció, a fundamentalizmus. Ma nyakig ülünk benne. Keresztény és muzulmán fundamentalistáktól hangos ma a világ. A média fanatikus imádkozókat mutat, akik aztán rettenetes tetteket visznek végbe. Nagyon nehéz lett az imáról beszélni!

De vajon, Testvéreim, ha az imádkozás az embernek adatott legnagyobb erő, az előbbi hatások – a racionalizmus és a fundamentalizmus – elvehetik azt tőlünk? Csak azért, mert egyesek rosszul használják, nekünk fel kell adni ezt a legnagyobb erőforrást? Elvehetik tőlünk azok, akik visszaélnek vele?

A mai beszéddel azoknak kívánok segítséget nyújtani, akik imaéletükben előbbre szeretnének jutni.

Még egy fontos dolog a bevezetés rendjén: az imádkozás nem volt mindig a hangulatra, az egyén érzelmeire, szándékára bízva. Már a korai talmudi időszakban, a Jézus utáni századokban, majd később az arab kultúrákban is komoly viták folytak az ima gyakorlatáról. A fő kérdést az jelentette, amit a textusban is hallhattunk, hogy ha Isten mindent ismer, tehát ismeri a szükségleteinket, még mielőtt azokat kimondanánk, akkor mégis miért kell imádkozni?

Két nagy válasz született: az egyiket a „keva”, a másikat a „kavanna” fogalma jelöli. Az egyik szerint Istenért, a másik szerint az emberért kell imádkozni.

Kezdjük a kevéval. Jelentése: állandóság, kötelesség. E felfogás szerint az ima olyan, mint az adó. Az ember mindent megkapott, kölcsönként, és annak részleteit folyamatosan törlesztenie kell. Megkapta az életét, a testét, a máját, a karját, megkapta életének feltételeit, szeretteit, és ezekért élete végéig adósa Istennek. Az imádság nem azért van, hogy még továbbiakat kérjen ezekhez, hanem hogy ebből a végtelen adósságból, amit előre megkapott, rendszeres imával valamit törlesszen.

Aki egyszer él, az dicsóíti Istent – mondja a 115. zsoltár írója. Ez nem csak kiváltsága az élőknek, de egyben kötelessége is. Aki meghalt, akár halála előtt, szellemileg, csak az nem tesz ennek eleget. Ézsaiás próféta könyvéből olvasom (38,18–19): „Mert nem a sír dicsóít Téged, és nem a halál magasztal Téged. Hűségedre nem a sírverembe szállók várnak! Aki él, aki él, csak az dicsóít Téged, mint ma én!”

Hogy megértsük e felfogást, gondoljunk valakire, aki kölcsönt vett fel, lakásra, kocsira vagy egyébre. A tartozás részleteit pontos időben, előírászerűen kell

törleszteni, az ima esetében: reggel, délben, este. A szövege rögzített, nem függ a hangulattól, az élethelyzettől, sőt az imádkozó szükségleteitől sem.

Egy kis párbeszédet idézek a hagyományból: „Atyám, ma nem tudom elvégezni az esti imám, mert szörnyen fáj a fejem” – szólta a hívő ember. „És mi köze a te fejfájásodnak az esti imádkozóhoz?” – kérdezte a Rebe (Leibowitz). A keva szerint az ima nem az imádkozóért van, hanem Istenért. Ebben a szemléletben érdekesen alakul az elvárás: nincs sikertelen ima. Nincs teljesületlen ima. Mi szüntelen azt kérdezzük: miért nem hallgat meg Isten, miért nem válaszol imámra. De itt az ima nem az ember vágyát elégíti ki, hanem Isten iránti kötelességét, tartozását fejezi ki.

Az imának ez a kötelesség alapú felfogása ma is gyakorlatban van, például a zsidók vagy a muszlimok között, de ismert a katolikus hagyományban is.

A szabadelvűbb egyházak, fenntartással viszonyulva a vallás merev, külső kényszer általi szabályozásától, a másik értelmezés mellett kötelezték el magukat, amit a hagyományban a kavanna fejez ki, amely a szándékból, a belső érzületből, a szívből fakadó imádság.

Itt fontos hangsúlyozni valamit. Unitárius elődeink nem az ima gyakorlásától akartak megfosztani! Nem azért iktatták ki a külső kényszert, a kevát, hogy többé ne imádkozunk. Ők részünkről vallási öntudatot feltételeztek, ezért az önkéntes, szívből fakadó imádkozásra akartak szabadabbá tenni. Csakhogy gyakran úgy vagyunk, mint a gyermek: amire nem kötelezik, azt nem is csinálja.

Nézzük meg tehát, hogyan imádkozunk a Szentírás szerint, nézzük meg a kavanna jelentéskörét, azaz a szándék szerinti, szívből fakadó imádkozás mi-kéntjét, aminek gyönyörű példáját olvastuk ma Máté evangéliumából, Jézusnak a belső szobáról szóló tanítását. Három kérdéskörben fogok erről a tanításról beszélni: Először arról, hogy mi nem az imádság. Aztán arról, hogy mi az imádság. Harmadszor pedig, hogy hogyan imádkozunk. Mindenik esetben három pont lesz, tehát kilenc kisebb tételt fogunk áttekinteni.

I. Mi nem az imádság?

1. Az imádkozás nem mágia, nem varázslás. Nem Isten manipulálása a saját céljaink érdekében.

Ma erről beszélni kell, amikor a tévében nagy jövedelmű tele-evangelizálók csodás gyógyulásokat ígérve imádkoznak ismeretlenekért, utat találva szívükhöz és pénztárcájukhoz. Mert valakit valahol mindig jókor ér az üzenet.

Az ima nem Isten manipulálása a saját céljaink érdekében. Hadd válaszoljak humorosan, hogy honnan tudhatjuk ezt biztosan. Onnan, hogy a sok gyermeki

fohász miatt már rég nem lenne egyetlen iskola sem a földön, és egyetlen tanár sem...

Az imádkozó ember is megbetegszik. Ez az élet rendje. De másként viseli betegségét. Az imádkozó embert is éri veszteség. De egy nagyobb valóság bizalmában viseli azt. Ahogy az imának egy nagy mestere mondta: „Senki nem tilthatja meg a fájdalom madarainak, hogy felettünk röpködjenek, de rendszeres imádsággal elkerülhetjük, hogy hajunkba fészket rakjanak.” (Martinetti)

Ha az ima varázslás, akkor varázslás a szíveddel, az érzéseiddel – de nem a „valósággal”. De mi, akik itt ülünk, tudjuk a titkot: ha a szív megváltozik, ha az érzések áthangolódnak, a világ is megváltozik. Másként lesz erőnk abban dolgainkat rendezni, másként lesz értelme reggel felkelni.

A hagyomány figyelmeztet a hiábavaló imára, többnyire a mágikus valóság-változtatást értve alatta. A valóság már elvégzetetett, ahhoz nekünk alkalmazkodni kell, és nem eljátszani a gondolattal, hogy mi lenne, ha az mégis másként lenne. Ezért mondja a Misna (Bráhot – Áldások traktátus, 54a): „A múlt fölött siránkozni annyi, mint hiábavaló imát mondani”. Példákat is ad, hogy érthetőbb legyen. Ha egy várandós asszony férje így szól: „Add, hogy fiam szülessen” – hiábavaló imát mond. Ha hazatérve azt látja, hogy lángol egy ház, és így szól: „Add, kérlek, hogy ne az én házam legyen” – hiábavaló imát mond. Hiábavaló, mert a valósággal szemben ima nem mondható, az idő nem fordítható vissza. Kérheted, hogy a levágott végtagod nélkül teljes életet tudj élni, de azt nem, hogy visszanőjön, mert az hiábavaló kérés lenne.

2. Másodszor, mi nem az imádkozás: nem szükségleteink listázása.

Mert ahogyan olvasható, Isten tudja, mire van szükségletünk. Nem azért van, hogy Istent kioktassuk szükségleteinkről, amelyeket amúgy is ismer, jobban, mint mi, higgyük el. Jobban tudja, mert mi a vágyaink szerint tájékozódunk, de Isten a mi szükségleteinket nézi. Valós szükségleteinket.

Nem azért imádkozunk, hogy Isten akarathoz igazítsuk, hanem hogy a mi akaratainkat igazítsuk Istenhez. Nem az órát állítjuk az érkezéshez, hanem az érkezést az órához. Az ima célja nem az, hogy az ember akarata teljesülést nyerjen a mennyben, hanem az, hogy Isten akarata nyerjen teljesülést a földön. (Brooks) Hogy mi ezt el tudjuk fogadni, hogy életünket rá tudjuk hangolni erre az isteni akaratra, és ennek eszközei tudjunk lenni.

Persze nem haszontalan tisztázni, hogy mire is vágyunk. De mindig figyeljünk oda a különbségre, hogy mi az, amire vágyunk, és mi az, amire szükségünk van. Mert ez a legtöbbször két külön dolog.

És még egy nagyon fontos dolog: A legtöbbször azért kell imádkoznunk, hogy miénk legyen az, ami már a miénk. Ritkán talán azért is, hogy valami olyan legyen a miénk, ami még nem az, de a legtöbbet azért kell imádkoznunk, hogy ténylegesen a miénk legyen az, amit már Isten rég nekünk adott. Hogy felismerjük, hogy észrevegyük azt, ami van. Hogy legyen végre tényleg miénk a mi gyermekünk, házastársunk, munkánk, időnk, hitünk. Hogy ne egy másik életre vágyva veszítsük el a miénket, hanem hazaérkezzünk abba, ami a miénk, és megtaláljuk benne a teljesség lehetőségét.

És kedves Testvéreim, mint tudjuk az emberi érintkezések világából, egy tranzakció mindig a köszönettel, a visszajelzéssel zárul. Ha valaki egy csomagot küld nekünk, csak akkor tud meggyőződni arról, hogy az célba ért, ha köszönetünkkel visszajelezzük ezt neki. Életünk tele van azzal, amit kaptunk. De az csak akkor lesz a miénk, csak akkor zárul le a tranzakció, ha hálánk érte visszajut Istenhez. Az emberek irányában ezt az íratlan szabályt fontosnak tartjuk. Hát itt is legyen az!

3. Harmadszor: Az imádkozás nem helyettesíti a cselekvést.

Az emberek vágyják, hogy fogyjanak le, de az evést nem csökkentik. Akarják, hogy legyenek egészségesebbek, de továbbra sem mozognak. Szeretnék, hogy kibéküljenek, de nem hívják fel a másikat. Akarják, hogy elérjék céljaikat, de a munkát, a tanulást nem fokozzák.

Az ima „hatékonyságának” egy másik alapszabálya, hogy az ima után azonnal tégy úgy, viselkedj úgy, mintha már az lennél, akit imádban kértél, hogy lenni szeretnél.

Az ima olyan, mint az iránytű, amely a helyes cselekvés irányába visz. Kocsis hasonlattal: az ima a legtöbb embernek olyan, mint a pótkerék. Ha baj van, előveszik. Pedig az ima nem pótkerék, hanem a kormány: mindig kézben kell tartani, hogy jó irányba haladjunk.

Fontos tudni, hogy az ima sosem a könnyű utat választja. Nem megkerüli a nehézséget, hanem keresztül visz rajta. Mert az imádkozó ember nem kikerüli a megpróbáltatást, hanem vállalja azt, erőt kérve hozzá. Nem a könnyű rosszat választja, hanem a nehéz jót.

II. Második nagy kérdéskörünk, immár pozitívan kérdezve: Mi az imádkozás?

1. Az imádkozás zarándoklat Isten folyójának forrásához.

Hammarskjöld szellemi önéletrajzában azt mondja, hogy „Isten nem hal meg azon a napon, amikor mi megszűnünk hinni egy személyes Istenben, de mi

meghalunk azon a napon, amikor életünket többé nem ragyogja be a teljesség fénye, a naponta megújuló csodálat, a minden ráció fölötti forrás.” Sejttem, drága Testvéreim, hogy sokan vagyunk, akiknek az életét nem ragyogja be ez a teljességérzetből fakadó áhítatos csodálat.

Az ima egy folyamat, amely által megnyitjuk önmagunkat a lét misztériumába való belépésre.

Egy folyamat, amely által olyan mélyre jutunk önmagunkban, ahol az öröm és bánat fogalmai érvényüket veszítik, és ahová szavak csak egy darabig kísérhetnek el. Itt válik hozzáférhetővé az az erő, ami segít a korábban elviselhetetlennek tűnő veszteséggel szembenézni. Itt található a szeretetnek az a forrása, amelyre való képességünket mindig csak titkon mertük remélni. Itt található az a léthez való bátorság, amivel végre felismerhetővé és elfogadhatóvá válik életemben mindaz, amin nincs lehetőségem változtatni.

Az imádság nem csak befele kapcsol össze, hanem kifele is: a mindenséggel és másokkal. A New York Times nemrég egy érdekes esetről számol be. Egy maszkos fiatalember fegyveres rablást készült elkövetni egy üzletben. Ott volt egy vallásos asszony, egy édesanya. (Úgy gondolom, hogy egy édesanya nem lehet más, mint vallásos, mert ő már testében megtapasztalta a lét nagy misztériumát.) A térdre kényszerített asszony pedig mindenekelőtt nem magáért imádkozott, hanem a fiatalemberért. Azt kérte, hogy adjon Isten a fiúnak belátást, hogy itt és most véglegesen ne rontsa el az életét, ne kerüljön börtönbe, ne tegye tönk-re szegény édesanyja hátralevő napjait. Az ima által az asszony nem egy fegyveres bűnözőt látott, hanem valakinek a gyermekét, egy megtévelyedett fiatalembert, egy jobb életre érdemes embert.

Az ima egyik nagy csodája, hogy megtanít egy kicsit Isten szemével látni. Akit haragunkban, gyűlöletünkben, irigységünkben ellenségnek látunk, az imánkban Istennek egy másik gyermeke, aki ugyanúgy értelmet keres életének, aki ugyanúgy szenved, és aki ugyanúgy boldogságra vágyik, mint mi. Mert az imádkozás zarándoklat Isten folyójának forrásához, a teljesség forrásához. Itt válik valósággá számunkra, amiről az Apostolok Cselekedeteiben olvasunk: „Istenben élünk, mozgunk és vagyunk.” (17,28)

2. Másodszor: az ima a lélek anyanyelve.

Az ember lelke mindig az isteni Lélekkel, tehát lélek a Lélekkel tud kapcsolatot létesíteni. Úgy is mondhatnánk, az ember úgy van „tervezve”, hogy mindig kapcsolatba tudjon lépni léte forrásával. Bármilyen élethelyzetben. De nem akárhogyan: csak a Lelken keresztül. Csak a lélek tud a Lélekhez beszélni. Kapcsolódásunk a nagy mindenséghez lelkünk által történik.

Minden istentiszteletünkön elhangzik a Jn 4,24: „Isten lélek, és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.” Itt a görögben az áll, hogy en pneumatik, aminek a jelentése: Isten Lelkében, azaz Isten Lelke által áthatva. Imádkozni annyi, mint Isten Lelke által áthatottnak lenni.

Itt tudjuk tisztázni a gyakran felvetett kérdést, hogy vajon lehet-e másnak ártani az ima által? Lehet-e rossz dolgokért is imádkozni? Nem lehet, Testvéreim! Épp amiatt nem lehet, mert csak annak az imának van ereje, amely a Lélekben történik, az ima „energiájához” csak a Lélek által férünk hozzá. Márpedig a gyűlölettel teli szív, a harag hullámainál tajtékzó indulat nincs áthatva Isten Lelkével. Márpedig a nélkül csak erőtlenségek vannak, pusztán emberi vágyak.

Olyan gyönyörűen mondja a Préd 7,9: „Ne légy hirtelen a lelkedben a haragra; mert a harag a bolondok kebelében nyugszik.”

Testvérem, senki nem érdemli meg, bármit tett is ellened, hogy elrabolja tőled a lélek nyugalmát, és ez által az ima lehetőségét. Senki nem érdemli meg, bármit tett is ellened, hogy elvegye tőled a létezésed forrásával való összekapcsolódás lehetőségét. Senki és semmi miatt nem felejtethed el lelked anyanyelvét!

3. Harmadszor: az imádkozás a belső szoba csendje, lelki intimitása.

Ahogy a textusban olvastuk: amikor imádkozol, menj be a te belső szobádba. Első értelmében az ókori palesztinai házak hátsó, kis, zárható kamrájára utal a „belső szoba”, a ház egyetlen olyan helyére, ahová valaki a többiektől félrehúzódhat. De tudnunk kell, hogy a kifejezés összekapcsolható a Szentírás egy sokkal mélyebb értelmű szemléletével. A Bibliában Istennek számos elnevezése van. A héber hagyományban Isten egyik megnevezése Ha Makóm, amit általában a mindenütt jelenlévővel szoktunk visszaadni – az angolok az omnipresent, a németek az allgegenwärtig kifejezéssel –, valójában azt jelenti, hogy a Hely. Isten a Hely. A hely körülötted, a „világ”, amelyben létezésed térbeliséget nyer, így bármerre mész a világban, mindig Istenben mozgatsz. De egyszersmind a hely benned, amely kitölthetetlen bármi egyébbel. Szíved középpontja. Valódi otthonod, amit mindenhová magaddal viszed. És a cím a borítékon, amit mindig keresel. Itt lakik a csend, innen ered minden, ami élet. A legbensőbb szoba, amit senkivel és semmivel nem oszthatsz meg, ahol Istennel át nem ruházható, végső magányban élsz. És mégis itt osztozunk az összes létező sorsában, itt találkozunk bennünk minden, mi valaha volt és valaha lesz. Itt vagyunk mindennel egyek. Itt suttog, ki imádkozik, itt időzik, aki meditál.

Az ima által Isten belép erre a helyre, legbensőbb szobánkba. Belép oda, ahol mindig is otthon van, csak mi ezt gyakran elfelejtjük.

Most pedig forduljunk a harmadik kérdéskörünk felé!

III. Hogyan imádkozzunk?

1. Azonnal adódik a válasz: szóban.

Az ima beszélgetés, közösségben levés Istennel. Mi gyakran bizalmatlanok vagyunk a szavakkal, mert azok sokszor cserbenhagynak minket, erőtlenek és esetlenezek ajkunkon. És valóban igaz, hogy nem csak szavak által lehet kommunikálni. De azt mondom, Testvéreim, ne becsüljük le a szavak erejét! Bátorítok mindenkit, hogy próbálja megfogalmazni a maga „minta”-imáját. Érdemes elidőzni annak a megfogalmazásával, amiről úgy érezzük, hogy néhány sorban a legjobban kifejez minket. Keressük azokat a szavakat, amelyek a szívünkéből fakadnak. Érdemes lenne ilyen csoportfoglalkozást tartani a gyülekezetben.

Egy dél-kaliforniai, mexikói közösségben voltam, ahol nagyon sok a kóborkutya. Itt jutott eszembe valami, ami azóta is foglalkoztat. Ismerjük azt a jelenséget, hogy a kutya valahogy érzi a félelem szagát, de ugyanúgy a jószándékát, a nyugodtságát is. Az állatgondozókat a legritkábban támadják, ők valahogy úgy tudnak közeledni. Bocsnát a hasonlatért, de úgy gondolom, hogy van itt egy fontos hasonlóság az imára nézve. Istent nem annyira a szavak érdeklik, hanem a hozzá közeledő ember lelkének az illata, a szívének az illata. Istenhez mindekelőtt az a mély valami jut el belőlünk, amit a legegyszerűbb most a lélek illatának nevezni. Időnként jó megállni, és megkérdezni magunktól: vajon most milyen illata van a lelkemnek? Van benne virágos rét, szépen kel fel benne a nap? Beragyogja-e a szeretet, a jószándék? Netán félelemmel van tele? Irigységgel, haraggal, gyűlölettel?

A Szentírás gyakran beszél így a hamis imáról: „A nyelvük közel van, de szívük távol.” Tehát minden imádkozásnál alapvető, a lélek illata, a szív közelsége. Szavainkat ebbe a tintába kell mártanunk ahhoz, hogy az Örökkévaló fénytörésében is olvasható legyen. Jó emlékezni Bunyan János intésére: „Amikor imádkozol, inkább legyen a szíved szavak nélküli, mintsem szavaid szív nélküliek.”

Írjuk meg a magunk imáját! Nem kell ehhez lelkésznek lenni, csak embernek. Legalább estére és reggelre. Én például reggel arra gondolok, hogy minden nap egy szimfónia, egy gyönyörű dallam. De csak akkor hallom, ha megfelelően hangolt vagyok. Gondolom, mindenkinek ismerős a jelenség, ahogy koncert előtt a zenészek hangolnak. Mindig előtte, sosem utána. Mi értelme lenne először játszani, aztán utólag hangolni? Minden reggel be kell kapcsolni a transzcendenciát az életünkbe. Minden reggel be kell hangolni a lelkünket, hogy szépen játszassuk a nap dallamát.

Este adjunk hálát mindazért, amit megélhettünk, akikkel találkoztunk, amit tanultunk, és kérjük Istent, hogy őrizze meg lelkünket, a miénket és szereteteinkét az éjszaka folyamán.

Kössünk, Testvéreim, egy egyezséget: minden reggel ébredés után érezzék át, hogy milyen jó élni, majd mondjanak el – minden reggel – egy fél perces imát. Garantálom, hogy életükben látható változás következik be. Ha nem változik meg az életük, jöjjenek vissza, és én visszaadom a perselypénzt!

2. Hogyan imádkozzunk másodszor: csendben.

Gyakran félünk a csendtől, kényelmetlenül érezzük a csendben magunkat. Sokan azért nem jutnak előbbre az imádkozásban, mert nem tudják, mit mondjanak, a csend pedig feszélyezi őket. Amikor legközelebb nem jönnek szavak ajkadra, gondolj arra, hogy nem biztos, hogy most beszélned kell. Talán most hallgatnod kell!

De fogalmam sincs, hogyan kell imádkozni, hallom a bizonytalan kérdést. Nem kell tudni, csak engedni kell, hogy a csend a lelket körülölelje. Olyan gyönyörűen fogalmaz Pál a Róm 8,26–27-ben: „gyöngeségünkben segítségünkre siet a Lélek, mert még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkozni.”

A Zsoltár így figyelmeztet: „Csendesedjete el, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Isten” (46,11). Mert ha elcsendesedünk, elcsendesednek a világ kisistenei is (a média, a politika, az ügyeskedők). Elcsendesednek vágyaink is, és egyre közelebb kerülünk ahhoz a Forráshoz, amiről már beszéltünk.

Csak hallgassunk, és várakozzunk. Nem kell semmit tenni. Hallgatni, és várakozni. Engedni, hogy megtalálja a Lélek, engedni, hogy befogadjon a belső szoba. Istent nem lehet kényszeríteni. De miért is kellene? Az ima a szív csendjében magától megszületik.

Ezzel el is érkeztünk az utolsóhoz, a harmadik válaszhoz arra a kérdésre, hogy miként is imádkozzunk.

3. Titkos társalgással.

Két évtizede meditálok. Egy évtizede tanítom is. Ez egy ideig hatással volt az imaéletemre: úgy éreztem, hogy a meditálás több csenddel ajándékozott meg. Aztán hiányérzetem támadt: hiányozni kezdett a derűs, titkos társalgás Istennel. Bevallom, ezt sok-sok évvel ezelőtt a *Hegedűs a háztetőn* című filmből tanultam, ahol Tevje, a tejesember, szüntelen társalgásban van Istennel. Amikor láttam, szíven talált, mert arra gondoltam, hogy ennél unitáriusabb formája az imádkozásnak nem létezik. Azóta nagyon sok kedves hívünk számolt be arról, hogy ők is ilyen titkos, derűs társalgásban élnek Istennel. Amikor ilyenről hallok, mindig

nagy öröm tölt el. Mert tudom, hogy mekkora érték: ezt a szüntelen, derűs társalgást nem adnám semmiért!

Összegzésként, Testvéreim, arra buzdítalak, hogy éljetez ezzel a legnagyobb erőforrással, amivel ember bírhat. Közel maradva a hagyományhoz, próbáljátok megtalálni a keva, az állandóság, és a kavanna, a belső készletéből fakadó imádkozás közti egyensúlyt. Legalább reggel hangoljuk be lelkünket az előttünk álló nap dallamára, mondjuk el pár soros imánkat, hogy általa bekapcsoljuk a transzcendenciát életünkbe. Amikor van lehetőségünk, időzzünk a csendben, és engedjük, hogy a Lélek szóljon. És meg ne feledkezzünk a titkos társalgásról!

Zárásként az Unitárius Ösvényből idézek: „Van, amikor mi beszélünk, és Isten hallgat; van, amikor Ő beszél, és mi hallgatunk; van, amikor egyik sem beszél, és mindkettő hallgat; és van, hogy egyik sem beszél, és egyik sem hallgat: csak a csend van. De együtt haladunk az úton, útitársak vagyunk. Ilyen istentudatban éli mindennapjait az unitárius ember, állandó, derűs, hangtalan társalgásban Istennel. A belső szoba meghittségében.” Ámen.